

Om posten

i Tanums härad

På begäran af Poststations föreståndare P. M. Smith. i Grebbestad få vi, med afseende på en af Skolböraren Svendsen till Stångs General Poststyrelsen ingifven, Poststationen i Grebbestas väsentligt nedsättande skrift intyga:
Att Poststationen i Grebbestad har egen lokal för sig med egen ingång från gatan och att aldrig dettal eller någon på något sätt begagnats till försälkning af Spirituosa eller någon cho det varit ofvänder och att Lokalen och dess skötande för öfrigt synes uppfylla alla billiga anskrifte.

Grebbestad den 30. Augusti 1879.

Lerd Bergqvist.
Handlande och Ordningeman i Grebbestad.

Ed. Stellan Handlande i Grebbestad

Konnyden Handlande och Ordningeman

Förord

Under min forskning har jag överraskats av att häradena i Bohuslän har en så liten geografisk utbredning. Några av dem bjuder ändå på överraskningar i postalhistoriskt avseende. Sålunda visar det lilla Tanums härad med blott två socknar, Tanum och Lur, exempel på två tidiga poststationer av det äldre slaget (enligt 1860 års regeringsbeslut), fastän länsstyrelsen vid förfrågan från poststyrelsen bara pekade på behov av två sådana inom hela länet. För hemortsamlande filatelister förbryllar kanske det faktum att katalogerna upptar en stråstämpel för Grebbestad, ehuru det inte fanns någon järnväg där och det är känt att strålstämplor användes vid förenade post- och järnvägsstationer under 1860-talet.

Tanums härad har bara haft en poststation som kom till på grund av att kronobrevbäringsansvaret överfördes på postverket, nämligen den med namnet Lur vid tillkomsten. Den döptes på grund av sitt läge om till Kragenäs vid ett tillfälle, då sockennamnet gavs till en nyinrättad poststation nära sockenkyrkan. Med tillkomsten av bohuslänska längdbanan blev det senare en hel del ändringar i postens organisation.

Jag presenterar poststationerna kortfattat i den tidsordning de tillkommit, oavsett deras geografiska belägenhet. Jag är tacksam för synpunkter från mina läsare och ser gärna att det delvis mycket knapphändiga arkivmaterialet kan kompletteras.

I häftet om Inlands Södra härad (posthistorisk skriftserie nr 94) gör jag inledningsvis en berättelse om bakgrunden till kronobrevbäringsens upphörande. Den kan läsas om bakgrunden önskas för tillkomsten av poststationen i Lur. En motsvarande sådan uppsats finns också i häftet "Guide för post- och samhällshistoria" (nr 100 i serien).

Växjö i december 1992

Erik Lindgren

Hede (Tanum, Tanumshede)

Namn Hede 1861-10-01-1870-01-31
 Namn Tanum 1870-02-01-1903-06-30
 Namn Tanumshede 1903-07-01--
 (Järnvägspoststation Tanum 1903-12-16-1966-10-30)

I ett brev från poststyrelsen den 22 oktober 1860 erbjöds länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län "att hos Kungl. Poststyrelsen framställa förslag, om så skäligt finnes, om inrättande inom Göteborgs och Bohus län av en eller annan poststation". Därmed avsågs poststationer som poststyrelsen hade fått regeringens bemyndigande i mars 1860 att inrätta på landsbygden "ämnade att, såsom speditionskontor för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor".

Det var glest mellan postkontoren på den tiden. I hela landet fanns det vid denna tidpunkt bara 175 postkontor samt dessutom ett fåtal sk postuppsyningsmansplatser, huvudsakligen i Norrland. Det tog ändå lång tid mellan regeringsbeslutet och tiden för de första poststationernas tillkomst. De tolv allra första öppnades den 15 februari 1861.

Så tidigt kunde det inte bli i Bohuslän, för länsstyrelsen besvarade inte poststyrelsens erbjudande förrän den 22 februari 1861. Då skrev landshövdingen bl a följande till poststyrelsen:

"Sedan vederbörande hörda blivt får jag härmed tillkännagiva att enär Tanums och Bullarens häraders innevärdare inom Norrvikens fögderi hava sin postgång på Uddevalla, vilket med avseende på vägens längd medför åtskilliga olägenheter, samt inom Tanums härad strandplatserna Grebbestad och Sannäs äro belägna, varest åtskilliga köpmän finnas, varför utan flera ståndspersoner där äro boende likasom inom Bullarens härad, samt korrespondensen, i följd därav, från dessa härader icke är obetydlig, en stor fördel skulle nämnda härader beredas, om en poststation av ifrågakvarande beskaffenhet inrättades vid tingstället Hede i Tanums socken och härad, vilken plats, såsom belägen vid allmänna landsvägen, där ordinarie posten från Uddevalla till Strömstad framgår, torde vara för ändamålet bäst lämplig, varemot jag anser att behov av sådan poststation å andra ställen inom länet för närvarande icke förefinnas".

Det var inga stora behov för ett helt län, kunde man kanske säga. Efter förfrågan från poststyrelsen föreslog landskansliet i ett brev den 18 maj 1861 gästgivaren i Hede Emanuel Ehnebom till föreståndare för den önskade poststationen. Den öppnades den 1 oktober 1861.

På grund av sjukdom fick Emanuel Ehnebom befattningen överflyttad på sin 21-årige son Jarl i maj 1862. Mindre än en mil från Hede öppnades den 1 augusti 1862 en poststation i Grebbestad. Avsikten var att posten däremellan skulle sändas med körpost, men efter framställning den 21 augusti 1862 från poststationsföreståndaren R C Smith i Grebbestad medgav poststyrelsen att postföringen på den sträckan fick fullgöras gående. Smith skrev i sin ansökan att postföraren var "en fullväxt man och försändelsen sker vid dagsljus lätt och

bekvämt på en god väg, där trakten icke är skogig och dessutom bebodd av en fredsam befolkning". Faran för rånförsök skulle annars vara påtaglig. Gående postförare blev emellertid efter hand allt vanligare på kortare sträckor mellan poststationer när sådana inrättades i stor skala med början 1874.

		Nya posten				(Denna spalt läses nedifrån och uppåt.)	
		An-komst, kl.	Af-gång, kl.	Grebbestad—Hede			
				(från augusti månads början).			
M. Th.	—	7	e. m.	Grebbestads poststation	O. L.	7	f. m.
M. Th.	8	—	e. m.	Hede poststation	O. L.	—	f. m.

Delta är 1864 års tidtabell för postföringen mellan de båda varandra närliggande poststationerna i Grebbestad och Hede.

Förslag om indragning av poststationen i Hede kom snart och det av samma skäl som t ex invånare i trakten av Lyckeby i Blekinge och Tingsryd i sydöstra Småland begärde att deras närliggande nyinrättade poststationer skulle upphöra. Orsaken var helt enkelt den att porto för lösbrev till närmaste postkontor inte kunde tillämpas för sådana försändelser som på vägen dit skulle passera den nya poststationen eller som inlämnades där. I trakten av Tingsryd var man medveten om denna olägenhet redan innan poststationen öppnades och vid behandling av remissärendet om postgången vid kommunalstämman i Urshult den 11 augusti 1867 uttalade man enhälligt, att

"postanstalts öppnande i Tingsryd vore en för orten skadlig inrättning, därest samma för brev befordrande skulle gagnas, då man i så fall för den huvudsakligaste korrespondensen som sker på länsstaden Växjö komme att utgiva från fyra till tiodubbelt porto mot vad nu för lokalbrev erlægges".

I fallet Hede kunde samma problem appliceras på kommunikationerna med Uddevalla. Domhavanden i Kville, Vette, Tanums och Bullarens härader, häradshövdingen L Norin, skrev bl a följande i ett brev till länsstyrelsen den 19 november 1864:

"Förut var medgivet att i postväskorna utan högre avgift än såsom för lösbrev, erhålla paketer, bland annat, från Bokhandeln i Uddevalla. Denna förmån blev oss fräntagen efter Hede poststations inrättande. Och då Konungens Befallningshavande lärar finna att det till så kallat 'påseende' man icke kan betala postporto för Bokpaketer, samt då, såsom Konungens Befallningshavande har sig bekant, ångbåtskommunikationen icke räcker härstädes mera än fem månader, av vilka den första och sista månaden med allenast en tur i veckan, så måste vara klart att Kungl. Generalpoststyrelsen genom föranstaltande av Hede poststation berövat oss en fördel, som man med avseende på tidens anspråk på bildnings utbredande kunde frestas att betrakta såsom en hävdvunnen rättighet. Kungl. Generalpoststyrelsen har icke heller satt något annat kommunikationsmedel i stället".

Häradshövdingen utvecklade i sitt brev starka argument för indragning av poststationen i Hede och försökte föra dess obehövlighet i bevis:

"Med undantag av två korrespondenter, kyrkoherden i Tanum och den vid Tanums kyrka boende provincialläkaren, är deras post var för sig obetydlig, vilka begagna Hede station och utgöras dessa senare huvudsakligast av allmoge.

Jag har hört uppgivas att antalet å ankommande och avgående brev vid denna station skall vara i det närmaste lika stort som vid Grebbestad därifrån på allenast tre fjärdedels mil belägna station i samma socken.

Det synes således och ligger för övrigt i sakens natur, att Hede station medför bekvämlighet, men tages tillika i betraktande att två så nära varandra liggande poststationer som Hede och Grebbestad, icke böra kvarbliva utan under utomordentliga förhållanden, så och då allmogen i Tanum har all sin handel på Grebbestad samt därigenom lätta och låta tillfällen givas att i stället för Hede nyttja Grebbestads poststation, vilken senare, såsom befintlig på en handelsplats och badort, obestriddligen är angelägnare att få bibehålla än den förra och då för bekvämligheten åt allenast två korrespondenter av någon betydelse en särskild postanstalt icke kan underhållas på allmän bekostnad, torde sanningsenligt kunna sägas, att Hede station kan utan synnerlig avsaknad för orten indragas".

Så lätt gick det nu inte att dra in poststationen bara få år efter att den tillkommit. Vid föredragningen den 20 mars 1865 beslöts om ett brev till landshövdingen i vilket redovisades poststyrelsens skäl för poststationen bibehållande. Meningen hade varit att en poststation skulle inrättas i Qvistrum i samband med indragning av poststationen i Hede (diarienummer K1b 1865:683). I Qvistrum fick man vänta till oktober 1874 innan en postanstalt öppnades där.

Poststationen i Hede övertogs 1869 av organisten Anders Johan Råhlander. Denne fick vara med om att byta den blott årsgamla datumstämpeln den 1 februari 1870. Då ändrade poststationen namn till Tanum på grund av förväxling vid sortering av post till Hede i Härjedalen, ehuru någon poststation med det namnet inte öppnades förrän 1875. Före år 1869 hade poststationen fått klara sig utan datumstämpel, det var nämligen förts genom ett beslut av poststyrelsen i slutet av 1868 som poststationerna började tilldelas detta för ortstämpelsamlade filatelister så viktiga redskap.

Organisten Axel Larsson övertog poststationen i Tanum genom poststyrelsens beslut den 15 mars 1886 med 400 kr i årsarvode. Han fick efter drygt 17 år byta ut sin datumstämpel den 1 juli 1903 mot en, i vilken gravyren TANUMSHEDE fanns. Orsaken var att en järnvägspoststation med namnet Tanum var planerad för att öppnas när bohuslänska längdbanan var färdig och tågen kunde börja gå regelbundet.

Lantpoststationen Tanumshede låg på ett avstånd av sex kilometer från järnvägsstationen. Men betolkningen oroade sig för indragning av lantpoststationen när järnvägspoststationen skulle öppnas. De skrev en tre sidor lång inlaga till poststyrelsen i maj 1903 med redovisning av sina skäl för att få behålla poststationen. Poststyrelsen hade då redan avgjort ärendet till deras förmån och kunde påteckna brevet *"redan beslutat i överensstämmelse med syftet i förevarande framställning, vadan ad acta"*.

Axel Larsson förblev i postverkets tjänst under nära nog 40 år med poststationen belägen vid Tanums prästgård. Fröken Gerda Matilda Lundberg tog över efter honom den 1 oktober 1925, följt två år senare av fröken Dagmar E. L. Johansson. Poststationen höjdes till postexpedition den 1 december 1951 och föreståndaren fick titeln stationsmästare. Som sådan tog Villy Brita Sofia Palmqvist över rulljangsen 1957. Genom omorganisation och ny terminologi finns det sedan 1977 ett postkontor i Tanumshede, där postmästare Anita Hellström fick ta över ansvaret för service till nära nog 2000 hushåll.

Arrangemang: SJ-buss 75-årsjubileum över hela landet med inledning i Grebbestad där den första bussen rullade för 75 år sedan. Arrangör: Statens Järnvägar, Göteborg. Motiv: SJ:s första buss som 1911 körde mellan Tanums station och Grebbestad. Adress: Postkontoret, Minnespoststämpel »SJ-buss», 450 81 GREBBESTAD.

Järnvägspoststationen Tanum

1903-12-16-1966-10-30

När järnvägen öppnades för allmän trafik på en del av bohuslänska längdbanan den 16 december 1903, blev Nathanael Skärlien ansvarig för posten i stationssamhället. Han avled den 4 maj 1904 och följdes av Johan Alfred Johansson Flodin (1904-1910). Därefter ansvarade bl a följande järnvägsmän för postservice under tiden fram till och med augusti 1918: Axel Henrik Överström, Bror Malcolm Sjövall och Oskar Staaf.

Bytena blev väl så täta i fortsättningen och intill poststationens indragning med oktober månads utgång 1966 har följande antecknats som postansvariga i tillgängliga poststationskort: Carl Johan Wendelen (1918-1922), Anton Emanuel Stein (1922-1925), Carl Konstantin Karlsson (1925-1926), Oskar Edvin Vitalis Hernqvist (1926-1930), Anders Johan Edgren (1930-1941), Reinhold Theodor Lindh (1941-1946), Karl Oscar Edvin Åkerlind (1946-1950), Nils Ferdinand Nilsson (1950-1953), Harald Robert Fagerstedt (1953-1958), Ernst Osvald Jonsson (1958-1961) och Bror Lars Hanzon (1961-1966).

Med järnvägens tillkomst blev postföringen ändrad inom stora områden. Den postlinje som funnits mellan Tanumshede och Grebbestad stympades så att en linje gick från järnvägspoststationen i Tanum till Tanumshede och en från Tanum till Grebbestad. Efter hand ökades frekvensen. När Statens Järnvägar i början av 1911 planerade att anordna automobiltrafik på den 4 km långa linjen västerut från Tanums järnvägsstation till Grebbestad, hade åkaren Nils Alander i Grebbestad kontrakt för postföringen på denna linje med häst och vagn två gånger om dagen fram och åter. Hans ersättning var kr 1:50 per tur och han hade enligt kontraktet rätt att medföra passagerare och deras effekter när han forslade post.

Alander erbjöds att bli chaufför åt SJ och skulle, om han accepterade, kunna fråntråda sitt kontrakt med postverket utan att formell uppsägningstid iakttoes. Geografiska problem ställde emellertid svårigheter i vägen. Alanders häst klarade transporten hela vägen, må så vara med någon hjälp uppför den 300 meter långa Gislerödsbacken i Grebbestad. Den började vid länsmansbostället Anneberg.

Före SJ:s autobiler väntades det bli svårt att forcera hindret och enligt planerna skulle bilarna ha slutstation vid Anneberg. Därför skulle postverket behöva vidkännas kostnader för transporten däremellan och poststationen i Grebbestad.

Med Alander som chaufför startade SJ biltrafiken den 23 juni 1911. Formella hinder gjorde att postverkets kontrakt med SJ tecknades för tillämpning först en månad senare. Då hade det redan hunnit visa sig att trafiken flöt jämnt och att bilarna var starka nog att forcera backen i Grebbestad.

AUTOMOBILTRAFIKEN TANUM—GRÄBBESTAD.

TIDTABELL för personautomobilen

gällande under den tid Statens Järnvägars tidtabell N:o 102 tillämpas.

Postdirektionen
västra distriktet
INK. 28 000 1
Dnr

Gräbbestad—Tanum			Tanum—Gräbbestad		
Automobil litt.	Afg.	Ank.	Automobil litt.	Afg.	Ank.
A. Dagligen	6,25 f. m.	6,45 f. m.	B. Dagligen	7,20 f. m.	7,40 f. m.
I. Sön- och hälgdagar..	8,30 "	8,50 "	J. Sön- och hälgdagar..	9,10 "	9,30 "
C. Dagligen	11,25 "	11,45 "	D. Dagligen	12,30 e. m.	12,50 e. m.
K. Sön- och hälgdagar..	1,15 e. m.	1,35 e. m.	L. Sön- och hälgdagar..	2,00 "	2,20 "
E. Dagligen	4,15 "	4,35 "	F. Dagligen	5,10 "	5,30 "
G. Dagligen	6,25 "	6,45 "	H. Dagligen	7,15 "	7,35 "

Göteborg i juni 1911.

Trafikinspektören.

Det fungerade mycket bättre än försöksanordningen i Trosa, varom jag har berättat i boken "Posten i samhället". Av olika skäl återgick postverket ändå till postföring med häst och vagn mellan Tanum och Grebbestad den 1 oktober 1915.

Grebbestad
1862-08-01-

Grebbestad

I ett kungabrev på sju foliosidor den 3 december 1858 medgavs poststyrelsen rätt att förstärka det befintliga postnätet i stor omfattning. Vid detta tillfälle fick ett postkontor sålunda öppnas i Fjällbacka, men en samtidigt behandlad framställning om ett postkontor i Grebbestad lämnades utan åtgärd.

Som nämnts under avsnittet om Hede (Tanumshede) medgav regeringen i mars 1860 att poststationer fick inrättas på landsbygden. Vid en första överblick fann länsstyrelsen bara behov av två sådana men det dröjde inte länge förrän framställningar kom från platser som ansett sig förbigångna vid premiärtillfället. Framställningen om en poststation i Grebbestad är bokförd i poststyrelsens diarium under nr Klb 1862:615 med anteckning om att det blivit bilagt 1877:64. Jag sökte efter ärendet i november 1986 men lyckades inte finna det trots värdefull hjälp av centralarkivets Thure Carlsson.

Uppenbart är emellertid att poststyrelsen beslutade inrätta poststationen med augusti månads ingång 1862 och att handlanden Rutger Carl Smith blev dess föreståndare. Hans årslön var till en början 200 kr men höjdes 1868 till 300 kr och 1875 till 400 kr.

Ett mera ovanligt ärende om posten i Grebbestad behandlades år 1879. Skolläraren i Kville A Svensson, ondgjorde sig i ett brev till poststyrelsen den 29 juli 1879 över att poststationsföreståndare Smith försålde sprit i samma lokal som poststationen. Där förtärdes också sprit "i mängd" enligt anmälnaren, som skrev:

"Min avsikt är således den att få flyttat det nu omnämnda postkontoret till ett annat hus, ävensom postmästarebefattningen på en annan person. En särdeles god och tjänlig lika till poststation är jag villig att anskaffa, ävensom en lika kompetent postmästare, som till och med är villig att åtaga sig befattningen för 50 kronor mindre i lön, än den Herr Smith nu innehar".

Vid remissbehandlingen av anmälan bemötte Smith beskyllningen, som enligt ordningsmannen i Grebbestad Ferdinand Bergqvist var "oskäligt nedsättande". Sedan även kronolänsmannen uttalat sig till Smiths förmån och postmästare Gustaf Emil Rundberg i Kvistrum befriat Smith från varje misstanke, lät poststyrelsen ärendet "vila hos registratören för påminnelsers avgivande under en månad". Då klaganden inte hördes av, blev ärendet sedan lagt ad acta utan åtgärd.

Poststationen i Grebbestad övertogs den 16 december 1883 av Augusta Holmberg sedan Smith i ett brev till poststyrelsen den 12 oktober hade bett att bli befriad från sitt uppdrag, då 67 år gammal. Augusta hade varit poststationsföreståndare i Leksand samt i Sveg och därifrån fått transport till poststationen i Åtorp "som följd av hennes livliga önskan att bli förflyttad till en billigare ort". Hon skrev den 19 juli 1882 till byråchefen C H Westman vid poststyrelsen

"att jag begick ett stort misstag som icke först gjorde mig underrättad om vid stationen kunde påräknas någon extra inkomst, utom arvodet; kunde dock inte tänka mig en första klassens poststation så utan sportler som här är fallet. Här hålles icke någon lösväska, icke någon postbok med de korresponderande. Den mig tillkommande procenten av under juni månad försålda frimärken utgjorde - 60 öre!"

Augusta Holmberg hade en konkurrerande medsökande i löjtnanten A F Fogelström vid Bohusläns regemente, vilken förordades av postmästare Rundberg i Kvistrum. Möjligen kan man tolka poststyrelsens utnämning av Augusta Holmberg som ett utslag av socialt tänkande. Men även i Grebbestad var det svårt för Augusta att klara sig på den knappa lönen.

För kanske flertalet poststationsföreståndare var befattningen i postens tjänst en bisyssla. Arbetsbelastningen var mycket ojämn och villkoren varierade på skilda orter. De som inte hade möjlighet att skaffa sig någon annan inkomstkälla, levde ofta under svåra förhållanden. Om det fanns postväskor som expedierades från poststationen, gav detta en liten extrainkomst ("sportler").

Det blev svårt för Augusta att klara sig också i Grebbestad. Hon såg en ljusning i sin situation när hon fick veta att postkontoret i Drottningholm skulle organiseras om till en poststation. Den 2 september 1885 skrev hon bl a följande till poststyrelsen:

"Med det dryga arbete som här är och den tid det kräver har jag ganska svårt att, med det här utgående arvodet försörja mig; detta arvode skulle likväl närmare Stockholm, varest jag är född och där alla mina anhöriga är boende, därifrån jag lättare än här kan påräkna någon biförtjänst och bättre tillgång på mat, för mig vara av större fördel än här i skärgården. Om icke poststation kommer att inrättas vid Drottningholm, skall jag bliva glad att bekomma en annan poststation var som helst i Stockholms Län eller dess närhet."

Beträffande härvarande poststation är arbetet för mycket för att anses som biförtjänst; tvärtom bör den, som skall sköta denna plats anse den såsom huvudsak med något annat göromål som biförtjänst. Och vet jag icke någon mera lämplig person här på platsen, att övertaga denna station, i händelse likväl att jag bekommer en annan postplats, än en handlande W Karlsson, som ofta hjälpt mig med och intresserar sig för postgöromålen och som åtagit sig postföringen till ångbåtarna, har en mindre handelsaffär och ett dugligt biträde."

I början av sitt brev hade Augusta anmält sig som sökande till den förmodat ledigblivna poststationen i Drottningholm "såvida arvodet där icke kommer att understiga 400 kronor årligen". Då tillämpades ännu 1874 års regler om ersättning till lantpoststationerna, d v s de som inte var förenade med järnvägsstationer. Maximibeloppet per år hade 1874 höjts till 600 kr från 360 kr, som fastställdes 1869. Konkurrensen var ibland hård och den som bjöd lägst fick jobbet om han eller hon förklarades lämplig. I genomsnitt var årsarvodet 163 kr år 1874.

Inte förrän 1910 höjdes maximibeloppet till 900 kr per år, samtidigt som uppbördsprovisionen togs bort. Poststationsföreståndarna fick dock behålla arvoden för bokföring och avgifterna för de lösväskor som de expedierade.

Dessa belopp var i allmänhet små men deras betydelse återspeglas i det motstånd som de flesta poststationsföreståndare visade, när det kom förslag om att en poststation skulle inrättas i närområdet. Dess genomförande kunde nämligen medföra att en eller flera lösväskor upphörde och att frimärksförsäljningen minskade för den i närområdet först etablerade poststationen.

Som framgår av citatet hörde till Augusta Holmbergs problem också att arbetet tog nästan all hennes tid i anspråk. Poststyrelsens behandling av Augustas nödrop gav dock inte Augusta något hopp. Hon fick troligen inte ens veta att brevet fick följande påskrift: *"1885 den 7 september anm. i KGps; Och ansågs icke i n föranleda vidare åtgärd än att efter annotation läggas till handlingarna"*.

Augustas förhoppning att få bli föreståndare för poststationen i Drottningholm, när postkontoret där några år senare degraderades till poststation år 1888, grusades. Men vart hon tog vägen ytterligare tre år senare, har jag inte lyckats finna. Då övertog Hedvig Sofia Clementoff poststationen i Grebbestad och från 1901 blev det ännu en kvinna vid rodret, nämligen änkefru Gerda Inez S:t Cyr.

Kort tid efter att den sistnämnda slutat sin tjänst, höjdes årslönen från 600 till 900 kronor den 1 mars 1913, något som kom den ordinarie efterträdaren Ellen Elisabet Råberg till godo. Med efter hand bättre förmåner blev hon kvar till och med juli 1925, då Anna Otilia Johansson tog över. Hon fick uppleva den fortsatt gynnsamma utvecklingen som motiverade att poststationen höjdes till post-expedition den 1 mars 1947. Med ny terminologi blev det ett postkontor i Grebbestad 1977, som därefter tagit över av postmästare Ingrid Östberg med ansvar för postservice till de nära nog 1000 hushåll som har postadressen Grebbestad enligt 1992 års statistik.

För hembygdssamlade filatelister kan det mystifiera att en s k strålstämpel har använts i Grebbestad innan en datumstämpel började användas, troligen 1869. Normalt användes strålstämplarna vid förenade post- och järnvägsstationer, men jag har under min forskning stött på flera fall där de förekommit även vid lantpoststationer.

En annan iakttagelse gör också Grebbestad intressant. Namnet stavades GRÄBBESTAD under ca tolv år. Trots påminnelser om den felaktiga stavningen som började tillämpas 1907, blev det inte någon ändring förrän den 1 november 1919. Ändå hade ordföranden i Grebbestads municipalnämnd anfört bl a följande i ett brev till Järnvägsstyrelsen den 15 augusti 1910:

"Ordet Grebbestad kommer av Greby, på vilken gård samhället delvis ligger, och uttalas av ortens och platsens befolkning med e-ljud". Efter samråd mellan poststyrelsen och järnvägsstyrelsen föranledde det brevet ingen åtgärd och rättelsen skulle dröja ännu nio år.

Lur

Lur
1875-01-01–1892-06-30
Namn Kragenäs 1892-07-01–1966-10-30

Poststationer som fått sina namn ändrade kan vålla bekymmer för hembygds-samlade filatelisterna, åtminstone de som inte slår sig till ro med enbart ortstäm-pelkatalogens uppgifter. Bekymmer vållar kanske Lur, en poststation som fick sitt namn ändrat till Kragenäs den 1 juli 1892. Samtidigt inrättades emellertid en ny poststation med namnet Lur, belägen i hemmanet Östby nära sockenkyrkan.

Därmed har jag lämnat en kort ram till detta avsnitt. Poststationen med namnet Lur kom till som en följd av att postverket övertog ansvaret för kronobevbärningen i Bohuslän. Den inrättades med 1875 års ingång och till föreståndare antogs häradshövdingen L. Norin med 200 kr i årsarvode. Poststationen förlades till hans boställe Kragenäs. I den aktuella förteckningen över landets postanstalter hade man utelämnat Lur. Efter en av Norin påtalad försening av ett brev beslöt poststyrelsen den 1 september 1875 att ett tillägg till poststationsuppgiften skulle tas in i det närmast följande cirkuläret till postförvaltarna.

Häradshövding Norin sade upp sig från sin befattning i ett brev till poststyrelsen den 23 juni 1877. E. A. Svensson, som hade varit skrivare hos häradshövdingen under 6½ år, anmälde sig som sökande, men på poststyrelsens förfrågan förordade länsstyrelsen domhavanden och vice häradshövdingen Peter Bengtsson Normark. Denne övertog sålunda poststationen med oförändrat läge men blott för en begränsad tid. Redan den 13 februari 1879 beslöt poststyrelsen att häradshövdingen F. D. Carlborg skulle bli poststationsföreståndare.

Kragenäs var ett för de flesta sockenborna olämpligt ställe. Ett försök år 1884 av några av dem att få den flyttad till kyrkans närhet stoppades redan vid behandlingen under kommunalstämman i skolhuset den 29 december. Protokollets 6:e paragraf omtalar att man skulle uppskjuta begäran om poststationens flyttning *"av den orsak att öboarna som genom sin handelsrörelse har största korrespondensen, skulle få för långt till postkontoret"*. Fyra år senare gjorde ett mycket stort antal av socknens invånare en framställning till poststyrelsen. Däri hette det bland annat:

"Poststationen i Kragenäs, som bär namnet Lur, ligger i Tanums socken (som har 4 postanstalter) och på ett av Lurboar sällan besökt ställe. Däremot är gästgivaregården Östby vid Lurs kyrka mycket besökt".

Poststationsföreståndare Carlborg ville inte acceptera flyttning av sin poststation men föreslog att en ny poststation skulle inrättas i Östby. Han fick medhåll av postmästare G. Rundberg i Kvistrum och även landskansliet tillstyrkte. Men ärendet drog ut på tiden och en extra kommunalstämman den 15 juli 1889 beslöt att göra en påminnelse.

Oenigheten visade sig emellertid vara stor och en grupp sockenbor kom med en sex foliosidor lång inlägga med starka argument mot tillkomsten av en post-

station i Östby. Poststyrelsen beslöt den 4 februari 1890 att lämna framställningen om en poststation vid Östby i närheten av Lurs kyrka utan åtgärd. Ändå hade Malcolm Johansson i Östby erbjudit sig att utan ersättning från postverket upplåta en postlokal och svara för postarbetet under de första sex månaderna.

I september 1890 gjorde representanter för Lurs sockenbor en ny framställning. Detta ogillade poststationsföreståndare Carlborg och åberopade bland annat kungörelsen den 5 december 1873 om hur postnätet skulle organiseras i samband med att postverket tog ansvar för kronobrevbärningen. Han tolkade den på så sätt att poststationernas lägen i första hand skulle väljas med hänsyn till kronobetjäningens behov. Därför var läget för Lurs sockens poststation i Kragenäs väl valt.

Carlborg avgick emellertid som poststationsföreståndare den 31 mars 1891 och efterträddes av Sara Andersson i Långekärr. Ett förslag att vid det tillfället flytta poststationen till Hogar förkastades. Men i Östby gav man sig inte. Man lurpassade så att säga. En extra kommunalstämman den 8 februari 1892 tog åter upp postfrågan.

Protokollet visar att mer än hälften av Lurs sockens invånare hade mer än en halv mil och många ända upp till den tredubbla väglängden för att nå poststationen med namnet Lur i den angränsande Tanums socken. Poststationsföreståndare Sara Andersson intygade i ett långt brev att Lurs sockens begäran om en egen poststation var befogad och postmästare Rundberg i Kvistrum förordade bifall.

Nu gick det vägen, som man säger, och Malcolm Johansson blev från den 1 juli 1892 föreståndare för poststationen i Östby. Den fick namnet Lur och den äldre poststationen med detta namn döptes om till Kragenäs. Mellan de båda poststationerna anordnades en gångpostföreläggning med den tidtabell som återges här.

				Kragenäs—Lur.			
				(Gångpost.)			
				(Från den 2 juli 1892.)			
S. O. L.	—	8,00	Nymil.	Kragenäs' poststation	S. O. L.	5,00	—
S. O. L.	10,0	—	0,5	Lurs poststation (Östby)	S. O. L.	—	4,0

Med syftet att få kontinuitet fortsätter jag här berättelsen om den poststation som ursprungligen inrättades med namnet Lur, ehuru den fick namnet Kragenäs den 1 juli 1892. Den poststation som tillkom den 1 juli 1892 och fick namnet Lur redovisas under rubriken Lur (i Östby) närmast efter detta avsnitt.

Sara Andersson fick sitta kvar "i orubbat bo" sedan datumstämpeln Lur bytts ut mot en med gravyren Kragenäs. I hennes kontrakt fanns emellertid en klausul om att hon kunde få sluta utan föregående uppsägning, om en järnvägsanläggning kom till i poststationens närhet. Så blev det med bohuslänska längdbanans tillkomst och den 15 december 1903 blev sista tjänstgöringsdagen för Sara Andersson. Därmed upphörde emellertid inte postnamnet Kragenäs. Det tillämpades nämligen för den förenade post- och järnvägsstation som öppnades den 16 december 1903. Men handlanden Linus Malcolm Johanssons

poststation i Östby med namnet Lur hade redan hunnit byta föreståndare och den fick vara kvar nära nog sju decennier efter järnvägens tillkomst. Men det kan vara litet lurigt att hängda med i svängarna när det gäller Lur.

Lur (i Östby)

Lur (vid sockenkyrkan)
1892-07-01–1972-07-29

Som framgår av närmast föregående avsnitt, öppnades den 1 juli 1892 en poststation i Östby nära sockenkyrkan. Poststationen fick sockennamnet Lur och till föreståndare antogs handlanden Linus Malcolm Johansson med 50 kr i årsarvode. Det höjdes till 140 kr den 1 juli 1897. Med oförändrat arvode överläts poststationen den 1 oktober 1910 på handlanden Berndt O Berndtsson men från och med 1904 gick poststationens skötsel över till lärarskråets händer.

Sålunda tog skolläraren Alfred Asklund över och fick 225 kr i årsarvode enligt poststyrelsens beslut den 12 november 1903. Han blev posten trogen i mera än ett kvarts sekel och lämnade inte ifrån sig poststationen förrän i sitt 87:e levnadsår. Den 1 juni 1931 tog sjuksköterskan Maria Bernhardina Asklund över, troligen väl förtrogen med postarbetet sedan åtskilliga år. Hon var nu i sitt 51:a levnadsår och blev kvar som poststationsföreståndare under nära nog 22 år. Hon hade under någon tid Edit Gustava Runnskog som vikarie, vilken blev hennes efterträdare den 1 mars 1963. Ytterligare 19 år fanns poststationen kvar. När den drogs in med utgången av februari 1972, fick Edit Runnskog anställning som postkassör i Tanumshede.

Sannäs

Sannäs
1885-01-01–1965-12-31

Med 1885 års ingång anordnades en gångpostföreling med tre turer i veckan från Tanums poststation till Sannäs, där en poststation samtidigt inrättades. Jag svävar i okunnighet om poststationens förste innehavare men från den 1 oktober 1891 betjänades den av fröken Signe Maria Ehrling med 180 kr i årsarvode.

Förre volontären Hans Henrik Larsson övertog poststationen den 1 januari 1899 och lyckades från 1902 få årsarvodet höjt till 280 kr. Han svingade datumstämpeln under drygt sex år men efterföljaren, fröken Gottfrida Charlotta Larsson dröjde så mycket längre vid sin post. Hon var 24 år när hon tog över den 1 september 1905 och blev kvar till den 1 juni 1943, då hon avgick med s k ålderdomsunderstöd. Det fanns då ännu inte någon ordnad pension för avtalsanställda i statens tjänst. Fröken Larsson hade fått medalj för nit och redlighet i rikets tjänst 1939.

Under de fyra sista månaderna av fröken Larssons tid vikarierade Erik Gunnar Magnusson och det var han som fick överta poststationen den 1 juni 1943. Han avled 19 år senare och vakansvikarien Kerstin Magnusson uppehöll befattningen under den påbörjade undersökningen för omorganisation. Denna ledde till poststationens indragning med 1965 års utgång.

Havstenssund

Havstenssund
1888-1981-03-06
postställe
Grebbestad-Havstenssund 1981-03-09–1988-12-30

Den 1 april 1888 utökades postanstaltsförteckningen med namnet Hafstenssund. Postförelingen från Tanum till Grebbestad grenade sig norrut vid Greby. Liksom för Sannäs på östra sidan om viken har det varit omöjligt för mig hittills att få tag på den förste föreländarens namn. Från den 10 oktober 1893 vikarierade emellertid fröken Alma Gustava Albrektsson och hon antogs till ordinarie föreländare den 1 december 1893 med 150 kr i årsarvode. Det höjdes till 225 kr den 1 april 1900 och till 300 kr två år senare.

Handlanden Malcolm Teodor Corneliusson tog över den 1 april 1908 och var kvar som föreländare till sin död den 25 april 1922 under sitt 74:e levnadsår. Nu tog den blott elva år yngre bokhållaren Fredrik Emanuel Carlsson över men kunde icke förty fortsätta med postarbetet i 13 år. I juni 1935 tog fröken Signe Maria Hellstedt över poststationen men flyttade redan på hösten 1937 till Göteborg, där hon blivit utnämnd till befattningen som föreländare vid poststationen Göteborg 21.

Fiskaren Arvid Hellstedt ansvarade nu formellt för poststationen under ett år men den sköttes av Lilly Hellstedt, som antogs som ordinarie den 1 oktober 1938, sedan hon blivit myndig i september. Den 1 mars 1947 tog Svea Olsson över. Hon fick efter drygt 18 år uppleva att poststationen byttes ut mot ett postställe i den stora våg av förändringar som präglade särskilt 1970- och 1980-talen. För Havstenssund ägde utbytet mot postställe rum den 1 december 1975. Från och med 1986 tillämpades en ny terminologi och även postställena började kallas postkontor. När postkontoret i Havstenssund (numera inte stavat med dubbel-s) med 1988 års utgång blev indraget, behölls ortsadressen oförändrad, 450 81 GREBBESTAD. I datumstämpeln hade sedan mars 1981 funnits en gravyr med dubbla namn, GREBBESTAD HAVSTENSUND.

Kragenäs (f d Lur)

Kragenäs (f d Lur)
1892-07-01–1966-10-30

Sara Andersson fick sitta kvar "i orubbat bo" sedan datumstämpeln Lur bytts ut mot en med gravyren Kragenäs. den 1 juli 1892, som berättats i avsnittet om Lur. I hennes kontrakt fanns en klausul om att hon kunde få sluta utan förelående uppsägning, om en järnvägsanläggning kom till i poststationens närhet. Med bohuslänska längdbanans trafiköppning den 16 december 1903 hade Sara Andersson sålunda måst stänga sin poststation.

Därmed upphörde emellertid inte postnamnet Kragenäs. Sara lämnade troligen över sin datumstämpel och sitt sigill till järnvägsstationens föreståndare. Namnet användes nämligen för den förenade post- och järnvägsstation som öppnades i stället.

Där blev stationsmästaren A F Johansson ansvarig för postservice, följd i oktober 1910 av Johan Edvin G:son Eklund. Därefter har följande järnvägsanställda antecknats som ansvariga för postarbetet, vilket mycket väl kan ha utförts av deras eventuella biträden: J A Hermansson (1913), Ernst Fredrik Wingård (1913-1916), Bror Malkom Gullbrand Sjönvall (1917-1924), Alfred Palmblad (1925-1941), Oskar Hjalmar Rosén (1941-1946), Folke Evald Syrén (1946-1950), Karl Erik Holger Palm (1950-1955), Oskar Mikael Valdemar Ulmefors (1955-1964) och Inga Valborg Mathilda Ulmefors (1964-1966). Poststationen drogs in den 1 november 1966.

Över Kragenäs expedierades posten till postombudet på Galtö. Där användes under perioden från den 1 juli 1934 fram till postombudets indragning den 31 oktober 1956 en datumstämpel med gravyren KRAGENÄS POSTOMB 1.

Orrekläpp

Orrekläpp
1903-12-16-1965-05-31

Visserligen var det flera lantpoststationer i närheten av järnvägen som drogs in när bohuslänska längdbanan öppnades för trafik och poststationer öppnades i de nya järnvägsstationerna. Men det kom också till en och annan poststation utan att det skedde på bekostnad av en närliggande lantpoststation. Så var t ex fallet med poststationen i Orrekläpp.

Den öppnades den 16 december 1903 med Fritz Alexander Svensson som ansvarig. Hans ersättning för själva postarbetet blev 240 kr. Redan den 21 april 1904 ersattes han av Gustav Oscar Adolf Eriksson, som blev kvar under nio år. Därefter har följande järnvägsmän ansvarat för postservice i Orrekläpp: O F Lindström (1913), Karl Ellis Fermstam (1914-1916), Ludvig Lindström (1917-1923), Jean Sven Herman Johansson (1923), Otto Julius Pettersson (1923-1933), Gunnar Leander Roos (1933-1941), Arnold Ebbe Victor Carlsson (1941-1945), Carl Valdemar Levin (1945-1948), Nils Emil Bäckman (1948-1949), Sven Artur Claesson (1949-1954), Sylve Alborg Ryberg (1954-1960), Hans Olof Sigfrid Lindström (1960-1963) och Asta Maria Lindström (1963-1965). Poststationen drogs in den 1 juni 1965.

Över poststationen i Orrekläpp expedierades posten till postombudet i Kämpersvik under tiden 16 mars 1935 - 30 juni 1948. Detta postombud blev senare upphöjt till en poststation och redovisas i ett särskilt avsnitt sist i detta häfte. Under postombudstiden användes där en datumstämpel med gravyren ORREKLÄPP POSTOMB 1.

Resö

Handlanden Ludvig Risp var den förste att skriva under en petition till poststyrelsen den 26 juni 1900 med önskemål om att få en poststation inrättad på ön Resö i Lurs socken. Petitionärerna framhöll att ön med över 400 invånare hade 4,5 km att färdas från öns brygga för att komma till den närmaste poststationen Kragenäs. De tillade att även Lindö, Galtö och södra delen av Rossö skulle få nytta av poststationen.

Postmästare Axel Bengzon i Strömstad tyckte i sitt remissyttrande att lantbrevbäring till Resö skulle vara den bästa lösningen, något som även kronolänsmannen i Tanums härad instämde i. Vid föredragning den 23 oktober 1900 godkände poststyrelsen ett förslagskontrakt om lantbrevbäring, som postinspektören i Göteborg hade låtit upprätta. Husägaren Carl Viktor Johansson blev lantbrevbärare med en ersättning av kr 1:40 per tur fram och åter. Postinspektören kommenterade ersättningens storlek med bl a följande ord: *"Med hänsyn därtill att halva vägen måste tillryggaläggas i båt, synes den fordrade ersättningen vara skälig"*. Anbudsförfarande gällde fortfarande för dem som ville försöka "komma till gröftatet".

Lantbrevbäringen övertogs 1902 av Ludvig Risp men han sade upp sig redan i augusti följande år, möjligen i tro att en framställning från resöborna ungefär samtidigt skulle ha bättre framgång. Framställningen om en poststation avlogs sålunda den gången och Anton Carlsson Hjort blev ortens nye lantbrevbärare enligt ett kontrakt, som gav honom 2 kr per tur fram och åter.

När den nyssnämnda framställningen remissbehandlades, uttalade sig poststationsföreståndare Sara Andersson i Kragenäs, som vi har mött i ett tidigare avsnitt i detta häfte. Hon intygade att den vanliga posten till Resö hade ökat i omfattning sedan lantbrevbäringen infördes, men det var sällsynt att värdepost skickades till lantbrevbärens kunder.

Postmästare Axel Bengzon avstyrkte inrättande av en poststation i sitt remissyttrande med bland annat den motiveringen att de som hade undertecknat petitionen inte "i allmänhet kunna ha någon stor eller brådskande korrespondens". Han tillade emellertid att antalet brevbringsturer borde ökas från två till tre per vecka.

Kronofogden i Norrvikens fögderi höll å sin sida på behovet av en poststation på Resö. Poststyrelsen var inte med på detta men beslöt att lantbrevbäringen skulle utökas att omfatta tre turer per vecka från och med februari 1904. Anton Carlsson fick skriva under ett nytt kontrakt.

Tredje gången skulle det dock bli gillt för resöborna. Deras framställning år 1912 (diarienummer I b 1278/1912) hade framgång och en poststation inrättades den 1 december 1912 i Resö Nedergård med handlanden Ludvig Risp som

föreståndare. Han hade formellt varit lantbrevbärare en kort tid 1902-1903 men troligen inte själv fullgjort turen utan låtit ett biträde göra detta.

Och ett biträde fanns sannolikt också till hands när han som affärsman svarade för poststationen. Han dog den 13 augusti 1926, 62 år gammal och Mimmi Elvamina Risp utsågs till föreståndare, sedermera gift Lantz. Hon avgick med s k ålderdomsunderstöd den 1 maj 1964, då poststationen drogs in. År 1958 fick hon medaljen för nit och redlighet i rikets tjänst.

*Med återställande af handlingarna
angående inrättande af en poststation
i Resö får jag, på grund af armoden
i remiss den 20 desmes, meddela, att
jag anser en poststation böra på grund
af de utaf sökandens anförda skäl inrättas
i Resö. Norrvikens fogderis kronofogde.
Kontor den 22 Oktober 1903.
Mim Lindgren*

Kronofogdens uttalande förklarade ohört på hösten 1903 men nio år senare hade resöborna framgång i sin strävan att få en egen poststation.

Kämpersvik

Kämpersvik
1948-07-01-1966-04-30

Företrädare för Kämpersviks samhälle (med postadress Orrekläpp) skrev den 19 april 1934 till poststyrelsen och framhöll att de ansåg sig "tillbakasatta vad det gäller postväsendet". Såväl de som invånarna i Långesjö hade ca fem kilometers väg till närmaste poststation, nämligen Orrekläpp resp Fjällbacka. De hade emellertid lantbrevbäring som fungerade så att posten bars ut till 4 eller 5 olika platser, där vanlig post kunde hämtas men inte värdeförsändelser. De hemställde därför om en poststation.

Postmästaren i Strömstad skrev i sitt remissyttrande att "då postmängden och invånareantalet icke giva anledning till inrättande av poststation, får jag vördsamt föreslå anordnandet av postombud inom samhället Kämpersvik". Postdirektionen i Göteborg utvecklade dessa tankar närmare i sin redovisning till poststyrelsen den 23 januari 1935 och föreslog att ett postombud skulle inrättas i Kämpersvik med 180 kr i årsersättning samt att den gående lantbrevbäringen på en 20 km lång ringlinje från Orrekläpp skulle ersättas med motorcykelåkande lantbrevbäring att utföras varje vardag. Poststyrelsen biföll framställningen och postdirektionen beslöt att den skulle förverkligas den 16 mars 1935.

Antalet nyinrättade poststationer under 1948 uppgick bara till 16 i hela landet. En av dem fick namnet Kämpersvik och den öppnades den 1 juli 1948 (diarienummer I b 1291/45) sedan poststyrelsen ansett det befogat att organisera om postombudet till en poststation med dess större möjligheter till god service. Postombudet hade skötts av Hedda Pettersson och följdriktigt blev hon antagen till poststationsföreståndare. När hon fick pension med 1966 års ingång uppehölls befattningen på vakans under pågående utredning om ny organisation. Denna innebar indragning av poststationen den 1 maj 1966.